

Wstęp

Współczesna nauka coraz częściej podkreśla nierozzerwalny związek pomiędzy procesami biologicznymi a funkcjonowaniem psychicznym człowieka. W centrum tej interdyscyplinarnej perspektywy znajduje się problematyka funkcji poznawczych – złożonych procesów umysłowych, które umożliwiają odbiór, przetwarzanie i interpretację informacji pochodzących ze środowiska oraz warunkują świadome, celowe działanie. Prawidłowe funkcjonowanie poznawcze stanowi podstawę aktywności zawodowej, społecznej i emocjonalnej jednostki, a jego zaburzenia prowadzą do znacznego obniżenia jakości życia. W ostatnich dekadach coraz większą uwagę badaczy i klinicystów przyciąga wpływ chorób endokrynologicznych i metabolicznych na funkcjonowanie poznawcze człowieka, co znajduje odzwierciedlenie w dynamicznym rozwoju neuroendokrynologii i neuropsychologii klinicznej.

Układ endokrynnny, poprzez wydzielanie hormonów, reguluje większość procesów metabolicznych, a tym samym wpływa na homeostazę organizmu, neuroprzebieżnictwo oraz plastyczność mózgu. Zaburzenia w jego funkcjonowaniu – takie jak niedoczynność i nadczynność tarczycy, cukrzyca, insulinooporność, zespół Cushinga czy choroba Hashimoto – mogą prowadzić do dysfunkcji kognitywnych, obejmujących między innymi pogorszenie pamięci, uwagi, tempa przetwarzania informacji czy zdolności planowania. W świetle najnowszych badań naukowych procesy neurobiologiczne leżące u podstaw tych zjawisk wiążą się z nieprawidłowościami w metabolizmie glukozy, zmianami w gospodarce hormonalnej, zaburzeniami neuroprzebieżnictwa oraz stresem oksydacyjnym w strukturach mózgowych odpowiedzialnych za poznanie.

Niniejsza monografia stanowi próbę syntetycznego ujęcia zagadnienia **neurokognitywnych konsekwencji chorób endokrynologicznych i metabolicznych**. Jej celem jest ukazanie zależności pomiędzy funkcjonowaniem układu hormonalnego a sprawnością poznawczą człowieka w ujęciu interdyscyplinarnym – z perspektywy neuropsychologii, neurologii i endokrynologii. Praca łączy w sobie zarówno analizę teoretyczną, jak i empiryczną: od przeglądu koncepcji funkcji poznawczych i ich neurobiologicznych podstaw, poprzez omówienie wybranych chorób o podłożu hormonalnym i metabolicznym, aż po prezentację badań własnych dotyczących ich wpływu na wybrane aspekty funkcjonowania poznawczego.

W pierwszym rozdziale pracy przedstawiono **teoretyczne podstawy funkcji poznawczych** w ujęciu neuropsychologicznym i neurologicznym, ze szczególnym uwzględnieniem ich organizacji w mózgu oraz roli układu neuroendokrynnego. Drugi rozdział poświęcono omówieniu najważniejszych **chorób endokrynologicznych i metabolicznych**, które mogą prowadzić do deficytów poznawczych. W rozdziale trzecim zaprezentowano **metodologię badań własnych**, opis narzędzi diagnostycznych oraz kryteriów doboru próby badawczej. Rozdział czwarty zawiera **analizę i interpretację wyników**

empirycznych, ukazujących charakter i zakres zaburzeń poznawczych u osób z wybranymi schorzeniami endokrynologicznymi. Pracę zamykają **wnioski i refleksje kliniczne**, wskazujące na znaczenie wyników badań dla praktyki psychologicznej, neurologicznej i endokrynologicznej oraz możliwości ich wykorzystania w diagnostyce i terapii.

Podjęta tematyka ma charakter zarówno naukowy, jak i praktyczny. Lepsze poznanie neurokognitywnych mechanizmów zaburzeń endokrynologicznych i metabolicznych może przyczynić się do opracowania skuteczniejszych strategii diagnostycznych, rehabilitacyjnych i profilaktycznych, a także do pogłębienia świadomości relacji między ciałem a umysłem. Monografia ta wpisuje się w nurt badań nad integracją wiedzy medycznej i psychologicznej, ukazując człowieka jako system dynamiczny, w którym procesy biologiczne i psychiczne pozostają w nieustannym wzajemnym oddziaływaniu.